

ALGUNES CONSIDERACIONS ACTUALS SOBRE LA POSICIÓ DE LA LLENGUA CATALANA EN RELACIÓ AMB EL DRET DE LA UNIÓ EUROPEA

Narcís Mir i Sala*

Resum

L'objectiu principal de la nota és posar en relleu un seguit de dubtes sobre la legalitat de determinades normes que adopta la Unió Europea i que, de manera directa o indirecta, repercuteixen negativament en la regulació interna dels usos oficials de la llengua catalana, tot privant-la de la capacitat d'intervenció normativa de què disposava amb anterioritat a l'adopció de la norma de la Unió. La nota també apunta els tipus d'actuacions que podrien emprendre's per fer front a aquesta situació. Al mateix temps, en el seu apartat inicial, fa un recordatori de la situació actual de la llengua catalana dintre del sistema lingüístic de la Unió, apunta les noves dificultats que els darrers anys han anat sorgint en relació amb el seu reconeixement d'oficialitat i fa un balanç crític de l'aplicació dels acords administratius en la matèria signats pel Govern espanyol i les diverses institucions i organismes de la Unió que permeten un ús oficial limitat i indirecte del català en aquestes instàncies.

Paraules clau: català; dret de la Unió Europea; acords administratius; reconeixement d'oficialitat.

SOME CURRENT CONSIDERATIONS ON THE POSITION OF THE CATALAN LANGUAGE IN RELATION TO THE LAW OF THE EUROPEAN UNION

Abstract

The main purpose of this note is to highlight a series of doubts concerning the legality of certain norms adopted by the European Union which, directly or indirectly, have negative repercussions on the internal regulation of the official uses of Catalan, depriving it of the capacity for regulatory intervention that it enjoyed before the EU norm was adopted. The note also points out the type of actions that might be taken to deal with this situation. At the same time, the initial section of the note recalls the current situation of the Catalan language within the language system of the EU, pointing out the new difficulties that have arisen in recent years in relation to its official recognition. It also takes stock of the application of the administrative arrangements in the matter signed by the Spanish government and the various institutions and bodies of the EU allowing limited and indirect official use of Catalan in these authorities.

Keywords: Catalan, European Union law, administrative arrangements, official recognition.

* Narcís Mir i Sala, responsable de seguiment normatiu i desenvolupament estatutari en afers de la Unió Europea. Secretaria d'Afers Exteriors i de la Unió Europea.

Citació recomanada: MIR SALA, Narcís. «Algunes consideracions actuals sobre la posició de la llengua catalana en relació amb el dret de la Unió Europea», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 67, 2017, p. 255-263. DOI: [10.2436/rld.i67.2017.2876](https://doi.org/10.2436/rld.i67.2017.2876).

Sumari

- 1 Mala peça al teler
- 2 La cara oculta de la lluna
- 3 Dubtes raonables
- 4 Resistir és vèncer?
 - 4.1 Prevenció
 - 4.2 Reacció

1 Mala peça al teler

En català tenim tota una colla de frases fetes i d'expressions molt riques semànticament per indicar que una determinada situació presenta dificultats o que és de difícil solució. Entre elles podríem escollir, per exemple, la de «tenir mala peça al teler» per acostar-nos a la qüestió que pretenc abordar en aquesta nota, que no és una altra, com el seu títol indica, que fer uns breus comentaris sobre la situació actual del català en relació amb el dret de la Unió Europea.

I és que, efectivament, dia a dia, i tant des d'una perspectiva política com jurídica, la nostra llengua va sumant dificultats no només a l'hora de poder aconseguir el seu reconeixement oficial per part de les institucions de la Unió, sinó, fins i tot, i aquest serà l'objecte principal dels meus comentaris, perquè estigui plenament assegurada l'efectiva i completa aplicació del contingut de la seva oficialitat interna, la qual es veu constantment erosionada per un nombre important de disposicions normatives i executives de la UE amb incidència i repercussió directa o indirecta sobre l'ús de les llengües a l'interior dels estats membres. És precisament aquest darrer aspecte, menys visible, però del tot rellevant, el que ha fet que hagi batejat el segon apartat d'aquesta nota com «la cara oculta de la lluna», i contraposar-lo així a la que seria la seva cara més visible, on se situen les qüestions relatives als debats, accions i propostes al voltant del reconeixement de l'oficialitat de la nostra llengua en les institucions de la Unió.

Sobre els obstacles que impedeixen el reconeixement de la llengua catalana com a llengua oficial de la Unió Europea no m'hi estendré gaire perquè són prou coneguts. Tanmateix, sí que voldria remarcar que, tot i que es fan visibles i es concreten en disposicions precises dels tractats de la Unió (Tractat de la Unió Europea, Tractat de funcionament de la Unió Europea i, per extensió, la Carta dels drets fonamentals de la Unió Europea) i del seu dret derivat, la seva naturalesa no és únicament de caràcter jurídic sinó, i sobretot, de caràcter polític, atès que són l'expressió o el reflex d'un determinat sistema i equilibri de poder d'aquest mateix caràcter, en aquest cas adoptat en l'àmbit de la Unió i dels seus estats membres. És per aquest motiu que una superació significativa d'aquests obstacles exigiria, en darrer terme, una reflexió i unes actuacions de la mateixa índole, de caràcter essencialment polític, per tant, el comentari de les quals, però, depassa la intenció d'aquesta nota.

Tot i això, crec que sí que fora convenient recordar aquestes dificultats, encara que sigui molt breument, i aprofitar l'ocasió per comentar-ne també algunes de noves, potser impensables fa un temps, que darrerament s'han afegit a les anteriors.

Així, entre les dificultats que podríem dir-ne «clàssiques», la principal ha estat, i ho continua essent, el fet que la llengua catalana no té la consideració de llengua dels tractats en la qual aquests estan redactats en una versió autèntica, ni tampoc és llengua oficial de cap estat membre de la Unió. En aquest sentit, cal recordar que són únicament les llengües que pertanyen a algun d'aquests dos grups de llengües (que coincideixen en l'actualitat) les que, ara per ara, poden ser declarades o reconegudes com a llengües oficials i de treball de la Unió Europea.

D'altra banda, cal recordar també que, en relació amb el dret subjectiu dels ciutadans de la Unió de dirigir-se directament a les institucions de la Unió en una determinada llengua i rebre una resposta en aquesta mateixa llengua, aquesta possibilitat se circumscriu, tant des del marc que ofereix l'estatus de ciutadania europea (article 20.d del Tractat de funcionament de la UE) com des de l'àmbit del dret a la bona administració que esmenta la Carta de drets fonamentals de la Unió Europea (article 41 de la Carta), a les llengües en les quals els tractats estan redactats, per a la qual cosa el català i, en general, la resta de llengües peninsulars i europees que disposen d'un estatus jurídic similar, no tenen tampoc reconeguda aquesta possibilitat.

Davant del gran abast i envergadura d'aquestes dificultats, els acords de caràcter administratiu que, a partir del 2005, va negociar i signar el Govern espanyol amb les principals institucions i organismes de la Unió perquè les llengües distintes del castellà tinguessin una certa presència institucional en les institucions de la Unió, no només han mostrat totes les seves limitacions i insuficiències, sinó que, fins a un cert punt, han

contribuït a la situació d'estancament en què es troba actualment un hipotètic reconeixement oficial de la llengua catalana en el si de la Unió.

Com comentava anteriorment, a aquestes dificultats tradicionals, s'hi han sumat els darrers anys algunes de noves, algunes, fins i tot, d'inesperades. Entre aquestes dificultats, segurament podríem destacar com la més rellevant la creixent percepció que es pot observar en bona part de l'entorn institucional i polític de la Unió que la reivindicació i les accions que es duen a terme perquè el català sigui reconegut oficialment per les institucions de la Unió, són vistes com una nosa o que «generen més problemes que no en solucionen». L'evolució negativa de les sensibilitats en aquesta matèria ben poc que se l'haurien esperat els nostres primers representants polítics en les institucions de la Unió, en especial, els parlamentaris catalans que ja des del moment de l'adhesió a les comunitats europees van promoure, de manera unitària, les primeres resolucions del Parlament Europeu en favor de la nostra llengua; una institució aquesta, per cert, que es mostrava més clarament i obertament receptiva al reconeixement de la nostra llengua en aquells moments que no pas en l'actualitat.

Una altra d'aquestes noves dificultats està relacionada amb els acords administratius actualment vigents als quals anteriorment feia esment i que permeten un cert ús oficial limitat del català en les institucions de la Unió. La concreció pràctica d'aquests acords es resumeix, ara per ara, en la possibilitat que un membre del Govern de la Generalitat de Catalunya pugui intervenir en català en una sessió formal del Consell de la Unió o que un alt càrrec de la nostra Administració pugui intervenir en les sessions plenàries del Comitè de les Regions en català i, finalment, que un ciutadà pugui dirigir-se en català a les institucions de la Unió i rebre una resposta en aquesta mateixa llengua. Cal subratllar, però, que aquesta darrera possibilitat és només de caràcter indirecte, ja que tant l'escrit inicial com la resposta formal de la institució de la Unió han d'anar obligatòriament acompanyats d'una traducció a una de les llengües oficials de la Unió, que normalment és el castellà.

En la meua opinió, però, el problema rellevant que ha generat l'adopció d'aquests acords ha estat que la seva simple existència ha portat a determinats actors i observadors externs d'aquestes qüestions, ja siguin polítics, tècnics o acadèmics, a la conclusió que, des d'una perspectiva general i àmplia del sistema institucional i jurídic de la Unió en matèria lingüística, el sistema actual és prou equilibrat i que correspon amb naturalitat a una situació pacífica de gradualitat jurídica i política interna dels estats membres, la qual té el seu reflex i equivalència en les institucions de la Unió. D'aquesta conclusió se'n desprèn, per tant, la reticència o la inconveniència d'alterar una situació pacificada.

Arribats a aquest punt, crec que convé deixar al lector reflexionar sobre els tipus de solucions i alternatives que podrien plantejar-se per superar les dificultats, velles i noves, que fan que el català sigui únicament, ara per ara, en el sistema lingüístic institucional de la Unió, i en expressió encertada d'un bon amic meu, «un asterisc en una nota a peu de plana».

2 La cara oculta de la lluna

De la mateixa manera que habitualment s'utilitza l'expressió «la cara oculta de la lluna» per referir-se als diversos aspectes de la realitat que resten amagats, i fins i tot misteriosos, als ulls de l'observador, també en el cas de la llengua catalana i de la seva relació amb el dret de la Unió podem fer servir aquesta expressió per referir-nos al conjunt de situacions no evidents en una primera observació, però que tenen com a efecte pervers l'erosió, del seu àmbit d'oficialitat interna com a conseqüència de la seva «ocultació» o invisibilitat en relació amb moltes de les normes que la Unió adopta que regulen o tenen una repercussió directa o indirecta en l'ús de les llengües a l'interior dels estats membres.

Algú podria objectar, però, que l'expressió «ocultació» és excessiva, pel fet que denotaria una —inexistent, segons aquesta opinió— intenció o voluntat activa dels principals actors institucionals i polítics de la Unió per dur-la a terme. Sense que calgui ara discutir aquesta afirmació, cosa que també seria possible i en un altre context fins i tot imprescindible, el que sí que voldria remarcar és, no obstant això, que la UE adopta regularment disposicions normatives i executives que repercuteixen en els usos oficials de les llengües a l'interior dels estats membres. Aquestes disposicions, en fer abstracció —si es vol, de manera

no intencionada— de l'existència en aquests estats de llengües que disposen d'un estatus d'oficialitat però que no tenen la consideració de llengües oficials de la Unió, acaben imposant a les llengües esmentades una limitació jurídica o de fet del seu estatus d'oficialitat en àmbits i matèries en què, abans de la intervenció de la Unió, els era possible actuar.

L'àmbit material en el qual aquesta intervenció normativa «invasiva» es produeix de manera més habitual ha estat tradicionalment, i és encara, el que té a veure amb el funcionament del mercat interior europeu i el desplegament de les seves llibertats fonamentals. Darrerament, a més, aquesta intervenció normativa ha pres força també en aquelles matèries que estableixen formes i models de cooperació entre administracions públiques dels estats membres amb les institucions i organismes de la Unió o de relació amb els ciutadans per mitjà de plataformes i aplicacions informàtiques, les quals ignoren (oculten?) l'existència dintre dels estats membres de llengües oficials distintes de la llengua declarada com a oficial de l'estat membre.

Els exemples que permetrien il·lustrar aquesta afirmació són molt nombrosos i, en aquest sentit, i perquè pugui comprovar-ho per ell mateix, convido el lector a fer una ràpida lectura a qualsevol de les cròniques legislatives semestral del dret de la Unió sobre aquesta matèria que van apareixent regularment en la secció corresponent d'aquesta *Revista*.

A l'efecte d'aquesta nota, però, crec que potser serà suficient fer referència a uns quants exemples. Així, en matèria d'etiquetatge dels productes alimentaris, l'article 15.2 del Reglament (UE) núm. 1169/2011 del Parlament Europeu i del Consell, de 25 d'octubre de 2011, sobre la informació alimentària facilitada al consumidor, disposa que, en el seu propi territori, els estats membres en el qual es comercialitza un aliment poden establir que aquesta informació es faciliti en una o més llengües *d'entre les que són oficials de la Unió Europea*.

Un altre exemple, en aquest cas en matèria de consum, el podem trobar en el Reglament (UE) núm. 524/2013 del Parlament Europeu i del Consell, de 21 de maig de 2013, sobre la resolució de litigis en línia, el qual, en el seu article 9, apartat 3, dedicat a la tramitació i transmissió de reclamacions, s'hi preveu que, en rebre un formulari de reclamació, la plataforma de resolució de litigis en línia ha de transmetre la reclamació a la part reclamada *en una de les llengües oficials de les institucions de la Unió* per la qual hagi optat aquesta part.

Un tercer exemple que em sembla d'especial interès destacar i que se situa en l'àmbit de la lliure circulació de treballadors, serveis i dret d'establiment, el podem trobar en la modificació —al meu parer, regressiva— que la Directiva 2013/55/UE del Parlament Europeu i del Consell, de 20 de novembre de 2013, ha introduït en la Directiva 2005/36/CE, relativa al reconeixement de qualificacions professionals.

Així, en la seva redacció anterior a la modificació, l'article 53 d'aquesta última Directiva indicava simplement, en un únic apartat, que els professionals que gaudissin del reconeixement de qualificacions professionals haurien de posseir els coneixements lingüístics necessaris per exercir la professió en l'estat membre d'acollida.

La nova Directiva, en canvi, tot i mantenir en l'articulat de l'article 53 de la Directiva modificada aquest mateix apartat en termes idèntics, hi afegeix tres nous apartats que se centren en el control que els estats membres poden fer d'aquesta exigència lingüística. D'acord amb aquests nous apartats, els estats només poden assegurar que els coneixements exigits es limitin al d'una llengua oficial de l'estat membre d'acollida, o d'una llengua administrativa de l'estat membre d'acollida, *sempre que aquesta última sigui també una llengua oficial de la Unió*.

Cal anotar com a curiositat que, si més no fins allà on arriba la meua informació, que l'expressió «llengua administrativa de l'estat membre» és el primer cop que apareix en una disposició d'aquestes característiques.

Finalment, i per acabar aquesta brevíssima relació d'exemples amb la qual he volgut il·lustrar mínimament la invisibilitat o no consideració que les normes de la UE presenten respecte dels estatus d'oficialitat lingüística interna d'aquelles llengües dels estats membres que no són, alhora, oficials de la Unió, caldria esmentar també el Reglament (UE) 2015/848 del Parlament Europeu i del Consell, de 20 de maig de 2015, sobre procediments d'insolvència. Aquesta disposició conté diversos articles relacionats amb l'ús oficial de les llengües, concretament els articles 22, 25, 36, 54, 55 i 73, que fan referència, entre altres aspectes, a l'ús de

formularis normalitzats, al sistema informàtic d'interconnexió dels registres d'insolvència i a les obligacions d'informació de les diverses parts que intervenen en els procediments de comunicació que s'hi estableixen, i en tots aquests casos únicament s'hi prenen en consideració les llengües oficials dels estats membres i la resta de llengües oficials de la Unió. D'aquesta manera s'ignora, un cop més, l'existència dintre dels estats membres de llengües oficials que, a més de tenir la consideració d'oficials d'una part del territori d'un estat membre, són utilitzades de forma habitual per les seves respectives administracions públiques, tant en la seva pròpia activitat interna com en la seva relació amb els ciutadans d'aquest territori.

3 Dubtes raonables

Amb independència de les consideracions de naturalesa política que, en darrer terme, i com ja he assenyalat, són les que es troben en la base o els pressupòsits del dret de la Unió en aquesta matèria, crec que convé fer ara algunes consideracions que serveixin per alertar sobre el caràcter no pacífic, segons el meu parer, que presenta el plantejament de les disposicions normatives de la Unió en aquesta matèria des d'una perspectiva estrictament jurídica.

Així, crec que es podrien plantejar dubtes raonables sobre la legalitat de normes de la Unió com ara les que s'han relacionat en els exemples anteriors. La raó d'això és que aquests tipus de normes estableixen, en la regulació d'un àmbit material concret, una distinció expressa o implícita, o un tractament diferenciat entre, d'una banda, el grup de les llengües oficials dels estats membres i llengües oficials i de treball de la UE, que, en l'actualitat, són equiparades, i, de l'altra, (per ocultació) les llengües que, tot i ser oficials en tot o en part del territori d'un estat membre, no tenen la consideració de llengües oficials de la UE.

Aquesta distinció, en la meua opinió, té com a conseqüència modificar o alterar directament o indirecta el contingut d'oficialitat interna de què disposaven les llengües d'aquest segon grup amb anterioritat a l'entrada en vigor de la norma de la Unió, i això tant pel que fa a la relació administració-particulars (etiquetatge, qualificacions professionals, en els exemples citats) com a l'actuació autònoma de la mateixa Administració (models, formularis, aplicacions informàtiques de comunicació interadministrativa, en l'exemple citat).

Per aquest motiu, penso que les disposicions esmentades podrien patir un vici d'incompetència atès que, com sabem, en matèria lingüística, la UE no disposa de competències per adoptar mesures que puguin qüestionar elements bàsics del model lingüístic en un estat membre de la UE, amb independència que de l'estatus d'oficialitat de les llengües presents en el seu territori se'n desprengui que aquestes puguin arribar a tenir, o no, la consideració de llengües oficials de la Unió.

En aquest mateix sentit, una intervenció normativa de la Unió d'aquestes característiques crec que no només alteraria el principi general de neutralitat del dret de la Unió, sinó que, a més, podria contravenir l'article 4.2 del Tractat de la Unió Europea, d'acord amb el qual la Unió respecta la identitat nacional dels estats membres, inherent a les seves estructures fonamentals polítiques i constitucionals, també en el que concerneix l'autonomia local i regional, entre les quals no hi ha dubte que figura l'ordenació del seu sistema lingüístic.

En contra d'aquesta afirmació és probable que, des de la defensa de la legalitat de la norma de la Unió, es pogués argumentar que el dret de la Unió no s'oposa a l'adopció per part dels estats membres de mesures de protecció de determinades llengües que ho poguessin requerir, a condició que aquestes mesures siguin adequades i proporcionals a les finalitats perseguides i no s'oposin a l'exercici efectiu de les llibertats comunitàries que assegurin els tractats.

D'altra banda, aquesta mateixa defensa podria també recordar o argumentar que, en definitiva, l'estatus jurídic que cada estat membre atorgui a les llengües presents en el seu territori i la possibilitat que, en virtut d'aquest estatus, l'estat membre hagi declarat en el moment de la seva adhesió a la UE o amb posterioritat, quina o quines de les llengües tindrà la consideració de llengües oficials de l'estat també a l'efecte de la seva oficialitat consegüent de la Unió, és una decisió que correspon adoptar a cada estat membre i respecte de la qual la Unió manté una perfecta neutralitat.

Tanmateix, al meu parer, cap d'aquests arguments no té prou consistència perquè no sigui possible continuar tenint dubtes raonables sobre la legalitat de les normes de la Unió a les quals ens hem referit. I la raó d'això és

que, en darrer terme, tots dos arguments defugen o esquiven el contingut precís i les conseqüències efectives que l'aplicació de les normes controvertides com les que hem indicat suposen per a les llengües que, en aquesta nota, hem qualificat de llengües ocultes o invisibles. Aquests efectes no són altres, tal com ja he assenyalat, que els de restringir els àmbits d'aplicació que, amb anterioritat a l'entrada en vigor de la norma de la Unió, corresponien a la seva condició de llengua oficial en un determinat territori d'un estat membre de la Unió.

4 Resistir és vèncer?

4.1 Prevenció

A partir del marc i la posició actual que Catalunya ocupa en el sistema institucional de la Unió, i en vista de la situació descrita en els apartats anteriors, voldria plantejar, finalment, algunes vies que, d'acord amb el marc polític i jurídic actual, són pràcticament les úniques de les quals Catalunya disposa —em refereixo ara al seu Govern i Administració— per intentar mitigar els efectes negatius que es deriven del sistema lingüístic de la UE per a l'estabilitat i el desenvolupament del català (i, per extensió, de totes aquelles altres llengües que disposen d'un estatus lingüístic similar).

A grans trets, aquestes vies se situarien, si més no des d'una aproximació teòrica, d'una banda, en una dimensió preventiva, és a dir, en l'aprofitament de les possibilitats d'intervenir en les fases prèvies i en les negociacions interinstitucionals del sistema de presa de decisions de la Unió, i de l'altra, en una dimensió reactiva i, en aquest cas, haurien de poder permetre acudir al sistema de recursos davant del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE), que assegura el control de legalitat de les normes adoptades per la Unió.

Pel que fa a la primera via, la capacitat per intervenir en els procediments formals de presa de decisió de la UE de la Generalitat de Catalunya, deixant de banda ara la seva presència directa en el Comitè de les Regions, poc rellevant pel fet de l'escàs pes institucional d'aquest organisme, ve emmarcada per la que ofereix el sistema multilateral de participació del conjunt de les comunitats autònomes espanyoles en els comitès d'execució de la Comissió Europea i en els grups de treball i les reunions formals de les formacions del Consell de la Unió que es troben obertes a la participació autonòmica.

Per les característiques d'aquesta nota, no és possible entrar a comentar ara, ni tan sols en els seus trets més generals, aquest sistema i els resultats als quals ha donat lloc la seva posada en funcionament des que va ser adoptat (des dels inicis de la dècada dels 90 en el cas de la participació en els comitès de la Comissió, i a partir de l'any 2004 pel que fa a la participació en el Consell). Però, tot i això, sí que crec necessari subratllar que la pretensió d'intentar sistematitzar un seguiment exhaustiu per part de l'Administració i el Govern de la Generalitat del conjunt de propostes normatives que s'elaboren en el si de la Unió amb incidència en qüestions lingüístiques utilitzant aquest sistema és un propòsit il·lusionari, ateses les seves característiques i configuració actuals.

Més possibilitats d'efectuar aquest seguiment de manera efectiva el tindria, en canvi, l'Administració general de l'Estat espanyol, la qual es troba present, de manera permanent i completa, en la totalitat dels comitès i grups de treball de les diverses institucions i organismes que intervenen i negocien les propostes normatives de la Unió. En aquest cas, i sobre la base dels corresponents mandats i instruccions de negociació a les delegacions negociadores de l'Estat —línies vermelles— per part dels respectius responsables ministerials, aquesta Administració sí que podria clarament defensar, amb la mateixa intensitat amb què ho fa habitualment amb relació al castellà, les llengües oficials a l'Estat distintes d'aquesta última llengua. Per tant, també estaria en les seves mans la possibilitat, si aquesta fos la seva voluntat i determinació, de garantir el manteniment de la posició jurídica interna, en darrer terme, constitucional, de la resta de llengües que són oficials a l'Estat en relació amb possibles normes invasives adoptades per la Unió com ara les que s'han assenyalat.

Encara en aquesta dimensió preventiva, es pot parlar també de les possibilitats que ofereix la tramitació de les propostes legislatives de la Unió en fase parlamentària. En aquest cas, la tasca que podrien dur a terme els membres del Parlament Europeu, sensibles a aquestes qüestions, no necessàriament i únicament els diputats catalans, també podria ser significativa. No em refereixo ara als àmbits més visibles i evidents de l'actuació

parlamentària en aquestes matèries, com ara els treballs que de manera regular i constant ja es porten a terme per obtenir el reconeixement de l'oficialitat de la llengua catalana de les institucions de la Unió, o si més no, en el mateix Parlament, sinó a aquells altres àmbits que tenen a veure amb la diversitat de les propostes legislatives materials de la Unió que necessàriament han de ser debatudes i adoptades per aquesta institució.

En aquest cas, em consta que des de les unitats del Govern i l'Administració de la Generalitat s'ha fet arribar als parlamentaris catalans algunes consideracions i propostes sobre aquestes qüestions perquè, si ho creuen convenient, i amb respecte complet a la seva independència d'actuació, puguin utilitzar-les en ocasió de la tramitació de les propostes legislatives que es debaten dintre les comissions de les quals formen part o en d'altres amb les quals es puguin relacionar.

Tot i això, també en aquest cas, la tasca de dur a terme un seguiment sistemàtic del conjunt de propostes legislatives que contenen disposicions que es refereixen a les llengües continua essent d'una gran envergadura, atès el seu gran nombre i heterogeneïtat, tant material com també de rellevància.

4.2 Reacció

Tal com he assenyalat a l'inici d'aquest apartat, al costat de la possibilitat de dur a terme actuacions centrades en els procediments formals d'adopció de les normes de la Unió, caldria també assenyalar les actuacions de caràcter reactiu que es podrien dur a terme en el cas d'una norma adoptada per la Unió que incidís en l'ús de les llengües a l'interior d'un estat membre i sobre la qual existissin dubtes sobre la seva legalitat.

Aquesta qüestió remet, en darrer terme, a les possibilitats que la Generalitat de Catalunya tindria d'acudir davant del Tribunal de Justícia en el marc del contenciós de legalitat previst en el dret de la UE.

En aquest punt, únicament caldria recordar que, de manera semblant als acords que estableixen els sistemes de participació de les comunitats autònomes en les institucions de la Unió, també existeixen acords i procediments de coordinació establerts entre l'Estat i les comunitats autònomes destinats a assegurar la defensa jurídica d'aquestes últimes davant del Tribunal.

En aquest sentit, entraria perfectament dintre de la lògica dels acords esmentats que, en el cas que el Govern de la Generalitat considerés dubtosa la legalitat d'una disposició de la Unió, pogués instar el Govern espanyol perquè aquest presentés el corresponent recurs d'anul·lació davant del TJUE. En aquest cas, les actuacions coordinades de l'Advocacia General de l'Estat i el Gabinet Jurídic de la Generalitat haurien de poder dur a terme sense més inconvenients aquesta defensa, sobre la base, naturalment, d'una convergència fonamental en l'argumentació que caldria desplegar.

En el mateix sentit, de manera ideal, hom podria pensar en la possibilitat que ambdues administracions exploressin prèviament i de manera conjunta les diverses possibilitats i motius que podrien permetre, arribat el cas, la presentació d'un recurs d'anul·lació davant del TJUE en defensa, com s'ha dit, en definitiva, del model constitucional i estatutari que ordena el sistema lingüístic de l'Estat en el seu conjunt.

Dintre del contenciós de legalitat de la UE, la possibilitat de qüestionar una norma de la Unió que pugui considerar-se afectada per un vici de legalitat pot plantejar-se també a partir de la denominada qüestió o recurs prejudicial. Cal recordar que, d'acord amb aquesta via, i en el decurs d'un litigi obert davant d'un tribunal d'un estat membre, aquest pot formular al Tribunal de Justícia de la UE una qüestió o pregunta sobre la interpretació o la validesa d'una norma de la Unió rellevant per a la resolució del cas que té planejat.

Aquesta seria, per tant, una via, certament limitada i indirecta, però que en cap cas s'hauria d'oblidar, que podria permetre també a la Generalitat poder qüestionar la legalitat de determinades normes de la Unió; en aquest cas, però, i atesa la seva pròpia configuració, seria necessària l'existència prèvia d'un procediment contenciós ocasionat amb motiu de l'aplicació o execució internes d'una norma de la Unió i la voluntat del tribunal intern de formular la pregunta o qüestió prejudicial davant del Tribunal de Justícia de la Unió.

En vista del que he comentat en aquest darrer apartat de la nota, la meva particular conclusió és que, atesa la posició actual de Catalunya i del seu Govern i Administració en el sistema institucional de l'Estat espanyol i de la Unió, la defensa efectiva de la llengua catalana davant dels efectes negatius del dret de la Unió en

matèria lingüística es troba actualment, tant des d'una perspectiva preventiva (en el sistema de presa de decisions de la Unió) com reactiva (en el sistema de recursos davant del Tribunal de Justícia de la Unió), en mans de l'Administració general de l'Estat i de les possibilitats d'entesa i complicitat que puguin existir entre aquesta i el Govern i l'Administració de la Generalitat.

A manca d'aquesta entesa i complicitat, crec que només un canvi molt significatiu de naturalesa política i jurídica promogut des de Catalunya podrà permetre el reconeixement de la llengua catalana en el si de la Unió i aturar el procés constant d'erosió del seu àmbit d'oficialitat interna al qual es veu actualment arrossegada com a conseqüència de determinades normes de dret material de la Unió.